

Familien og dagplejen – to verdener mødes

Forholdet mellem forældre og dagplejer er af stor vigtighed for barnets trivsel. Accepten af ”det nye hjem” kommer nemlig i høj grad, når forældre og dagplejeforældre har en god dialog i barnets nærvær. Den gode dialog er dog truet af forskellighed i opfattelsen af dagplejen. Ofte opstår konflikter, når forældrene tænker i servicetilbud, mens dagplejen tænker på deres egen faglighed.

Af Erik Sigsgaard

”Hvad er det vigtigste?”, spurgte vi en dagplejepædagog. Hun tænkte og sagde så: ”At hvert barn føler sig velkommen – hver dag”. Forestil dig ikke at føle dig velkommen, der hvor man tilbringer flere vågne timer end derhjemme! Noget værre kan man næsten ikke forestille sig. Men hvad skal der så til, for at et barn føler sig velkomment? Det skal vi se på i det følgende:

Dagplejen er et sted, hvor to verdener mødes. Det er første gang, at man som forældre skal aflevere det kæreste, man har, til andre. Derfor spiller det en stor og afgørende rolle, hvordan mødet mellem disse to verdener i barnets liv forløber.

En lille dreng kom en morgen til dagplejen, tøvede ved døren og sagde så: ”Far, du skal hjælpe mig ind!”

Den lille dreng magter ikke selv at ”gå ind”. Men hvorfor skulle det nu være så svært? Det er det, fordi drengen lever sit liv i to forskellige verdener: Hjemmets verden og dagplejens verden. I hjemmet hersker helt bestemte normer og ganske særlige rutiner. Der lugter helt specielt i hvert eneste rum, og lyspletternes dans på væggen over drengens seng hører til hans tidligste indtryk. Og så pludselig bliver han en dag taget ud af sin nære verden og ført over i en anden, med andre normer, rutiner, lysspil og lugte, og fra den dag lever drengen i to verdener, skal hver dag forlade dem begge og hver dag træde ind i dem. Til det behøves hjælp. Men hvordan hjælper man det lille barn til at magte denne forandring, og hvad skal der til for, at overgangen mellem disse to verdener forløber harmonisk?

At komme harmonisk ind

Elliot far banker på døren ind til køkkenet og åbner.

Ved bankelyden går dagplejeren Henriette hen mod døren og siger: Hej Elliot, kommer du der?

Elliot far sætter sig på hug ved de andre børn, som er kommet hen til døren, men han bliver uden for køkkendøren.

Elliot går hen til Henriette og siger hej.

Henriette: Kan du vinke til far?

Elliot vinker, og nogle af de andre børn begynder også at vinke.

Elliot far: Det kan være, at jeg kommer klokken halv tolv i dag.

Henriette: Ja, det er bare i orden.

Elliot far rejser sig og lukker døren bag sig. Elliot går længere ind i køkkenet og finder noget at lege med.

Elliot far hjælper i denne situation ved at banke på og åbne døren, ved at sætte sig på hug ved de andre børn og således åbne vejen til dem, ved at fortælle, at han kommer tilbage – og ved at lukke døren efter sig. Døren mellem de to verdener.

Henriette hjælper ved at gå Elliot i møde, byde ham velkommen og bekræfte den gode relation til Elliots hjemlige verden ved at tale venligt med Elliots far.

De andre børn hjælper ved at komme hen til døren og ved at være med til at vinke. De og Henriette repræsenterer hans anden nære verden, og sammen med ham tager de afsked med den første.

Alle disse handle-mønstre – faderens, Elliots, Henriettes og de andre børns – er flettet ind i hinanden og er gensidigt afhængige af hinanden. Det hele hører med, hvis Elliots indtog i sin anden verden skal gå godt.

De voksnes forhold til hinanden

En lille pige havde været længe i dagplejen, men sagde stadig ikke et ord. Der var tale om at få en psykolog ind i billedet. En dag lykkedes det dagplejeren at få en snak med faderen, der ellers ikke sagde så meget. Dagen efter begyndte pigen så småt at tale.

Sådan et forløb er slet ikke ualmindeligt. Det tyder på, at hvis barnets nære voksne i de to verdener ikke er på god fod med hinanden, ja, så er barnet ikke i stand til at knytte sine verdener sammen. Så bliver der ikke helhed, men splittelse i barnets liv. Det er barnet, der selv skaber sin helhed, men dets voksne er medskabere. Som da Emma skulle hentes hos sin dagplejer, Ingrid:

Ingrids mand, John, sidder i sofaen med begge børn omkring sig. Han kigger på biler på internettet. Per står mellem Johns ben og følger meget intenst med, og de to taler om de flotte biler. Emma står ved siden af John, og hendes far stiller sig derhen og snakker med John.

John: Hvad skal du være, Per, automekaniker eller rallykører?

Emmas far: Ja, et eller andet med biler skal det da være.

Per: Et eller andet skal jeg være.

Emmas far og John griner.

Børnene løber ind på legeværelset, og Ingrid går med. John og Emmas far bliver i stuen og kigger på bilerne. De snakker længe om, at Emmas far leder efter en ny bil, og de lader til at være helt trygge ved hinanden og kende hinanden godt.

Emmas far bliver så at sige inviteret ind i dagplejehjemmet, taler lidt med John og børnene, så med John alene, mens Ingrid går efter børnene ind på legeværelset. For Emmas skaben af sig selv og sin verden er faderens venskabelige forhold til Ingrids mand betydningsfuldt. Og måske er fundamentet i forældresamarbejdet den daglige snak om praktiske ting eller fælles interesser. Når dette fundament er i orden, bliver den vanskelige samtale, som måske en dag bliver nødvendig, lidt mindre vanskelig.

Man kan sige, at Emmas far og John med deres bilsnak får hjemmets og dagplejens verden til at gå lidt ind over hinanden. Der er berøringsfelter, der er momenter af fælles liv.

Forældremøderne, besøgene i hjemmet og andre elementer i det formelle samarbejde fylder mindre i dagplejen end i daginstitutionerne. Det er et af udtrykkene for, at dagplejen er mindre "institution" end de øvrige dagtilbud. Det uformelle samarbejde fylder derimod meget. Det handler om komplicerede ankomstmønstre, om at kigge på biler på internettet og om at få "forbudte" følelser frem i lyset, og som vi skal se på lige om lidt, om at få de svære ting sagt højt med så klare ord som muligt. Både det formelle og det uformelle samarbejde skal være der, men det uformelle er det vigtigste. Uden et godt uformelt samarbejde bliver det formelle samarbejde mest formaliteter.

Jo mere, der kan fortælles om dagplejen som en af barnets nære verdener, desto højere kvalitet kan man sige, at den har opnået.

Kvalitet knytter sig i høj grad til forældrenes involvering. Hvad sker der i barnets liv i løbet af dagen? Forældre hungerer efter information om deres barn, og det er de små øjeblikke, der er store.

Hvordan de små børn bliver modtaget om morgenen, er et konkret kvalitetstegn: Det, at der altid er en klar til at tage imod, når barnet kommer med sin mor, far, mormor eller hvem det nu er, og siger for eksempel: "Hvor er det rart at se jer. Velkommen, og Liv, du kan tro, at Linnea har ventet på dig, hun sidder og spiser, og du kan sidde ved siden af hende, hun har holdt pladsen til dig!"

Alle forældre synes, at deres eget barn er specielt, og det er det mest værdifulde, de har. Derfor er måden, barnet modtages på, af stor betydning for, hvordan både barn og forældre oplever sig selv i dagplejen. "Jeg er vigtig, jeg betyder noget, de venter på mig, jeg gør en forskel." "Mit barn er ventet. Det er dyrebart for dem, de ser mit barn".

En sådan modtagelse virker også ind på relationen mellem det dagplejeren og barnet og på, hvordan den voksne oplever sig selv i forholdet til barnet. Sprog skaber virkelighed; sprog er aldrig uskyldigt. De ord og vendinger, vi bruger, siger noget om, hvilke værdier vi har.

At forældrene er trygge er en væsentlig forudsætning for, at deres barn kan være trygt. Det skaber også rum til, at forældrene kan udtrykke meninger og tanker om barnets liv både hjemme og i dagplejen, og det er vigtigt for kvaliteten. Forældrene må ikke opleve, at det kun er på forældremøderne, man må udtrykke sig. Den vigtigste arena for et godt samarbejde med forældrene er netop det uformelle.

Det er i orden at være vred

Det lidt større småbarn kæmper for at opbygge sin identitet og for at blive mere uafhængigt af sine voksne, som det imidlertid samtidig er dybt afhængigt af. Bliver mor væk for længe, kan barnet blive meget vred for straks efter at få det skidt med sin vrede:

Dagplejeren Elses mand, Ole, sidder ved bordet og spiser sin morgenmad, og ved bordet sidder også Amanda, som sætter nelliker i en appelsin, og Anton, som spiser lidt rugbrød og mandarin. Else sidder imellem børnene og snakker med dem.

Else: Og ved du hvad, du slog sin mor i går, Anton.

Ole: Slog han sin mor?

Else: Ja, hun havde vist været for lang tid væk fra ham. Hun havde haft en meget lang vagt.

Ole: Så du mener, at det var en straf?

Else: Ja, det tror jeg. Og hun blev så ked af det.

Else ser på Anton og aer ham på håret. "Ae ae, lille mor. Ae ae, lille Anton."

Anton og Else smiler til hinanden.

Else ved, at et barn ofte må bære sin store vrede alene. Mor blev jo ked af det, og det er ikke sikkert, at de nåede at få det gjort godt igen. Men Antons mor har fortalt historien, og nu tager Else den frem i lyset. Intet bliver dysset ned. Alle

ved bordet hører om Antons store vrede og om, hvor ked af det hans mor blev.

Budskabet er, at man godt må blive vred på dem, man elsker, og det viser Else ved at æ Anton på håret, smile til ham og sætte ord på hans varme tilknytning til moren. På den måde kan Else bidrage til, at Anton på sigt ikke opbygger en skamfølelse, men kan stå ved sig selv som den han er.

En mor fortalte engang, at da de i dagtilbuddet havde sagt, at hendes datter altid var så sød, tænkte hun: "Bare de ikke gør hende for sød!"

Og det er jo netop risikoen. Børn roses, når de i de voksnes øjne er søde. Når de ikke er søde, får de bebrejdelser og formaninger. Budskabet til barnet kan være: "Du er ikke god nok, som du er, men kun når du er, som jeg vil have det". Det kan svække barnets selvværd og få det til at hige efter at gøre de voksne tilpas.

Og jo mere et barn gør de voksne tilpas, desto mindre er barnet tilpas med sig selv.

Voksne må mange gange dagligt bede børn gøre noget, de voksne ønsker. Netop derfor bliver respekten for barnets nej og dets vrede så betydningsfuld. Historien om Else og Anton viser, at også når det gælder en værdi som følelsesmæssig åbenhed, kan dagtilbud og hjem støtte hinanden.

Åbenhed mellem de voksne

Antons mor har vist hans dagplejer åbenhed ved at fortælle om sit barns store vrede. Det kunne hun måske, fordi hun oplever, at dagplejehjemmet er åbent, hvilket hun her sætter ord på:

"Det kan være svært at aflevere sit barn, og dagplejeren er jo den første, man afleverer det til. Det er vigtigt for at føle sig tryk, at man må blive lidt og kigge. Og det er Else jo god til. Man må blive her lige så længe, man har brug for det, og hun er jo den samme, om man er her eller ej".

Her tales der ikke om regler om åbenhed, men om oplevelsen af den. Antons mor behøver ikke tænke "Nu bør jeg vist gå", men føler, at hun frit kan blive. Og det bliver jo nemmere af, at hun ikke oplever, at hun er til besvær, eller at Else stiller sig til rådighed eller taler voksent, måske hen over hovedet på børnene. Moren føler, at Else er den, hun er, hvad enten forældrene er til stede eller ej. Derfor er hun sikker på, hvordan hendes barn har det, også når hun ikke selv kan være til stede. Netop den tryghed er nok det allervigtigste for forældre, og den er svær at opnå uden åbenhed.

Når "kemien er dårlig"

Når de voksne ikke kommer godt ud af det med hinanden, skyldes det tit forskellige opfattelser af opdragelse, forskellige almene værdier – ja, måske forskellige menneskesyn. Det kan også skyldes forskelligt syn på dagplejen. Når overskriften på denne artikel er "Familien og dagplejen – to verdener mødes", ligger der heri, at familien og dagplejen set fra barnets synsvinkel er to verdener i hver sin ret, der støtter og kompletterer hinanden. Denne opfattelse udfordres af en anden opfattelse, nemlig at dagplejen er en service for forældrene. Hvis forældrene dagplejeren som udbyder af en service, kan de forvente, at hun servicerer dem. Har de brug for, at deres barn ikke sover så længe til middag, må hun yde dem den ønskede service.

Hvis hun derimod ser på, hvad barnet har brug for, ja, så er der lagt i kakkellovnen til konflikt. Så må hun lade barnet sove, til det er udhvilet. Forældrene synes så måske ikke, de får den service, de har betalt for. Dagplejeren føler sig set på med kritiske øjne og kommer efterhånden til at føle, at hun har at gøre med meget besværlige forældre. Hun giver måske udtryk for det mange gange over for sin ledelse og sine kolleger, men ved ikke, hvad hun skal gøre ved det.

Måske handler sådanne konflikter ofte om, at dagplejere med deres faglighed kommer i konflikt med serviceholdningen som i sovesituationen. Måske er servicesynet uforeneligt med en højt pædagogisk faglighed? Eller måske kan man sige, at hvis kvaliteten i en dagpleje eller vuggestue skal højnes, så må servicesynet trænges noget i baggrunden. Det ville i hvert fald være et godt bidrag til fagligheden, hvis man holdt op med at tale om "kemi" og i stedet prøvede at finde ind til, hvad det egentlig drejer sig om. På den måde kunne kommunikationen blive åbnende og afdækkende i stedet for at være tilslørende og lukkende.

En mor fortalte: "Så må de ikke blive snavsede, så må de ikke rode i jorden – helt ærligt! Min 1-årige sad i sandkassen og havde taget en nævefuld sand op. Nu sad han og kiggede helt forslugent på den. Han havde sådan en lyst til at putte sandet i munden. Jeg kunne se, at dagplejeren lige skulle til at gribe ind, og så sagde jeg: 'Hvad skulle der egentlig ske ved det?' Dagplejeren slappede af. Min søn puttede sandet i munden, 'Uhm! Dejligt!' og så spyttede han ellers ud! Og han smagte ikke mere på sandet."

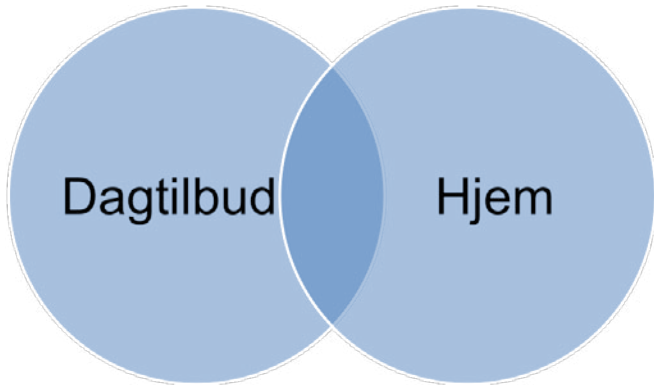
Munden er det lille barns vigtigste undersøgelses- og erkendelsesredskab. Det ved dagplejeren godt, men de ved også, at mange forældre ikke kan lide, at børn putter sand eller jord i munden. Dagplejeren er alene over for forældrene, og det er vigtigt for hende, at forældrene er glade og trygge ved dagplejen. Derfor er hun måske tilbøjelig til at være mere indgribende over for barnets eksperimenter, når mor er til stede. Da moren viser tolerance over for barnet, kan dagplejeren slappe af og lade barnet få lov at undersøge videre.

Forældrene har således gode muligheder for at støtte dagplejeren i at være lyttende og åben over for børnene. Viser moren sig derimod bekymret og kontrollerende, vil dagplejeren føle sig tilskyndet til at være det samme. Og modsat: Hvis dagplejeren er tolerant og viser smidighed i forhold til forældrenes samspil med deres barn, så føler forældrene sig støttet i at være ligesådan.

Så bliver der færre knubbede ord og mindre skældud både i hjem og dagpleje, og intet er vigtigere for det lille barns velbefindende, glæde og læring.

Forholdet mellem hjem og dagtilbud

Man kan fremstille forholdet mellem hjem og dagtilbud sådan:

Dagplejen og hjemmet er det lille barns to væsentligste livsarenaer, begge uhyre vigtige og ligeværdige. Det er af afgørende betydning for barnet, at de ikke blot rører hinanden, men at de overlapper. Det sker ikke af sig selv. Meget kan gå galt. Måske kender de voksne ikke rigtigt hinanden. Måske respekterer de ikke hinandens forskellighed – og ret til forskellighed. Måske værdsætter de ikke rigtigt hinanden. Det kan, som vi har set, hænge sammen med, at forældrene undertiden – tilskyndet af politisk sprogbrug og tænkning – ser på dagplejen som en kommunal service med den opgave at *servicere forældrene*, mens den gode dagplejer nødvendigvis må se det som barnets livs- og udviklingsarena, hvor hendes opgave er at *hjælpe barnet* i det, det vil og udtrykker. Eller det kan være omvendt: I dagplejen ser man måske forældrene som de egentlige brugere, mens børnene ikke ses som mennesker med egne rettigheder, præferencer og ønsker, men som forældrenes ejendom.

Overlappingszonen mellem dagtilbud og hjem kan være præget af konflikter og konfrontationer, eller måske blot af afstand og kølighed. Eller den kan være domineret af møder, som da 2-årige Per står mellem Johns ben og taler med ham og Emmas far om biler, eller da Else får talt med Anton om den store, svære vrede, han var eksploderet i over for sin mor og jo stadig var fyldt af i dagplejen.

Det er i høj grad barnet, der knytter hjemmets og dagplejens verden sammen, og ud af denne helhed skaber sine sammenhængende og meningsfulde verdener. Det er en proces, der sker i barnets bevidsthed. Det er altså ikke de voksne, der får verdenerne til at hænge sammen, men de kan lette processen – eller måske gøre den helt umulig. Den gode dagpleje er karakteriseret ved, at den på mange planer hjælper barnet i dets møjsommelige konstruktion af sine verdener.

Lad os til slut præcisere de to modstående positioner i synet på dagplejen og dets opgaver:

Syn på dagplejen					
	Menneskesyn	Opgavetype	Relationstype	Indhold	Fokus
Kommunal service	Bruger	Tilbud	Pasning	Opdragelse	Forældrene
Livs- og Udviklingsarena	Borger	Fællesanliggende	Hjælp	Deltagelse	Barnet

Ses dagplejen som en af barnets livs- og udviklingsarenaer, er det netop barnet, der står i centrum, ikke som klient, kunde eller bruger, men som borger. Opgaven er fælles for barnet, dets forældre som varetagere af dets interesser og dagplejeren. Den fælles opgave er at hjælpe barnet med at tilrettelægge, løse konflikter, vælge, nyde og yde. Barnet danner og udvikler sig gennem ligeværdig deltagelse.

Hvis man derimod ser dagplejen som en service, kommunen stiller til rådighed, bliver mennesket bruger. Det er ikke barnet, men forældrene, der er brugere. Det, de bruger, er et offentligt tilbud. Det er myndigheden, der som aktør stiller plejen til rådighed, mens forældrene er modtagere af plejen. Dette består i pasning af forældrenes barn, mens de er på arbejde. Dannelsen sker gennem dagplejerens/pædagogens opdragelse af barnet.

Udbredelsen af servicesynet er sket parallelt med markedsökonomiens tiltagende dominans og er måske en funktion af den. I samfundsdebatten har det ikke været særligt diskuteret, hvilke følger en markedstænkning kan få for børn, forældre og professionelle.

De ansatte kan komme lidt i klemme. Hvor de før stillede en offentlig ydelse til rådighed og stod til ansvar over for ledelsen, sælger de nu et produkt. Men kan de "levere varen"? Kan de stille brugerne tilfreds? Hvis ikke, hvad sker der så? Og hvordan med børnenes krævende og komplicerede skaben af sig selv og deres nære verdener? Her er både forældre og dagplejere nødvendige, og det i nært, varmt og aktivt samarbejde. Ellers kan det gå som med den lille pige, der først kunne lære at tale, da dagplejeren og faren begyndte at tale sammen. Hvis service- og tilbudstænkningen i højere grad anbringer personale og forældre på hver sin side af disken, kan børnene så få øgede vanskeligheder i deres opbygning af sig selv og deres verden?

Lad os runde artikelen af med et råd til forældrene: Prøv at opbygge et forhold til jeres dagplejer, hvor I ser hinanden som ligeværdige og fortrolige medparter, der skal hjælpe hinanden med at hjælpe barnet, så det kan få et godt, intenst og muntert barneliv. Undgå at se dagplejeren som en kommunal service, hvor I blot er kunder i butikken, der køber pasning til jeres barn. Opgaven er uendelig meget større og alvorligere end som så.